

ТЕМА 2

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

2.1. Законодавство України з охорони праці в галузі

В Основному Законі — Конституції України (ст. 43) зазначено: "Кожен має право на належні, безпечні й здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом"; "Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється". "Кожен, хто працює, має право на відпочинок" (ст. 45). Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також щорічної оплачуваної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи в нічний час. Громадяни мають право на соціальний захист (ст. 46), що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом.

Зазначені права реалізуються шляхом виконання вимог, викладених у Кодексі законів про працю, а також Законах: "Про охорону праці", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", "Про охорону здоров'я", "Про пожежну безпеку", "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення", "Про використання ядерної енергії та радіаційний захист", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про колективні договори і угоди", "Про дорожній рух", "Про поведження з радіоактивними відходами". Положення цих Законів конкретизуються у відповідних правилах, стандартах, нормах, інструкціях та інших нормативно-правових актах, перелік яких наведений в "Державному реєстрі нормативних актів з охорони праці".

Закон України "Про охорону праці"

Закон України "Про охорону праці" передбачає економічні методи управління охороною праці:

— створення фонду охорони праці на підприємстві;

— обов'язкове соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

— збереження середнього заробітку працюючого за період простою у разі відмови працюючого від дорученої роботи, якщо виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я, його самого або для людей, які його оточують, чи навколишнього природного середовища;

— виплата вихідної допомоги при розриві трудового договору за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує вимог законодавства або умов колективного договору з питань охорони праці;

— безплатне забезпечення лікувально-профілактичним харчуванням та інші пільги й компенсації працівникам, що зайняті на роботах з важкими та складними умовами праці;

— безплатна видача працівникам спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту, змивальних та знешкоджувальних засобів на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах;

— відшкодування збитків у зв'язку з каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я (або його сім'ї у разі смерті потерпілого), пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, а також моральної шкоди.

Організаційно-технічні заходи та засоби, покликані забезпечити такий рівень організації праці на підприємстві й такі технічні (інженерні) рішення з охорони праці для усього технологічного процесу, обладнання та інструментів, які виключали б вплив на працівників небезпечних виробничих чинників, а також виключали б або зменшували до допустимих нормативних значень вплив на робітників шкідливих виробничих чинників.

Організаційними заходами охорони праці є: належна навченість робітників, чітке та своєчасне проведення інструктажів і контролю знань з охорони праці; наявність розроблених відповідно до вимог охорони праці регламентів проведення робіт та технологічних карт; правильне планування робочих місць; безпечне утримання проходів і проїздів; наукова організація праці; нагляд за роботою працівників; зручна робоча поза, правильне чергування роботи й відпочинку згідно з КЗпП; відсутність фізичного або іншого перенапруження; застосування безпечних способів праці; дотримання встановленого ходу технологічного процесу; справний стан засобів колективного та індивідуального захисту; наявність відповідних знаків безпеки та ін.

Технічними заходами та засобами охорони праці є: застосування технічно досконалого та справного обладнання, інструментів і пристроїв, транспортних засобів, засобів колективного захисту (огорожень, блокування, сигналізації); використання за призначенням якісних засобів індивідуального захисту (спецодягу, спецвзуття та засобів захисту органів дихання, рук, голови, обличчя, очей, органів слуху) тощо.

Санітарно-гігієнічні заходи передбачають попередження шкідливого впливу виробничих чинників на людину та дотримання допустимих рівнів цих чинників на робочих місцях, а також забезпечення відповідності умов на робочих місцях вимогам до нормативних документів.

Приміщення, обладнання, робочі місця та умови праці мають відповідати вимогам таких нормативних документів:

— розміри виробничих приміщень повинні відповідати вимогам СН 245-71 (Санитарные нормы проектирования промышленных предприятий) і ОНТП-24-86В (Общесоюзные нормы технологического проектирования), а допоміжних — у СНіП 2.09.04-87 (Строительные нормы и правила); наприклад, об'єм виробничого приміщення на одного працівника має становити не менш як 15 м³, а площа — 4,6 м²;

— робочі місця повинні організовуватись відповідно до ГОСТ 12.2.082-78, ГОСТ 12.2.033-78 і ін.;

— метеорологічні умови (температура, відносна вологість та рухливість повітря) у робочій зоні повинні відповідати вимогам ГОСТ 12.1.005-88, ДСН 3.3.6.042-99;

— концентрація шкідливих речовин у повітрі робочої зони (газо-, паро- або пилоподібних) не повинна перевищувати гранично допустимих концентрацій, регламентованих ГОСТ 12.1.005-88, ДСН 3.3.6.042-99;

— параметри виробничого освітлення (коефіцієнт природної освітленості, освітленість, показники освітленості та коефіцієнт пульсації при штучному освітленні) повинні відповідати вимогам СНіП 11-4-79;

— рівні шуму, інфра-, ультразвуку та вібрації не повинні перевищувати допустимих значень, регламентованих ДСН 3.3.6.037-99;

— напруженості постійних електричних та магнітних полів на робочих місцях не повинні перевищувати допустимих значень відповідно до "Санітарно-гігієнічних норм допустимої напруженості електростатичного поля" № 1757-77 та гранично допустимих рівнів впливу постійних магнітних полів при роботі з магнітними пристроями та магнітними матеріалами № 1742-77;

— напруженості електричних та магнітних полів частотою 50 Гц не повинні перевищувати гранично допустимих напруженостей за ГОСТ 12.1.002-84 для електростатичних полів і гранично допустимих рівнів впливу магнітних полів частотою 50 Гц для магнітних полів;

— параметри електромагнітних випромінювань радіочастотного діапазону не повинні перевищувати допустимих значень, регламентованих ГОСТ 12.1.006-84 і "Санітарними нормами і правилами при роботі з джерелами електромагнітних полів високих, ультрависоких та надвисоких частот" ДсанПіН 3.3.2-007-98;

— щільності потоку енергії інфрачервоних та ультрафіолетових випромінювань не повинні перевищувати допустимих значень, регламентованих ГОСТ 12.1.005-88 і "Санітарними нормами мікроклімату виробничих приміщень" № 4086-86 для інфрачервоних випромінювань та "Гігієнічними вимогами до конструювання і експлуатації установок з штучними джерелами ультрафіолетового випромінювання для люмінесцентного контролю якості й промислових виробів" — для ультрафіолетових випромінювань;

— рівні лазерних випромінювань не повинні перевищувати гранично допустимі значення за СНіП 2392-81;

— потужності експозиційних доз невикористаного рентгенівського випромінювання не повинні перевищувати норм, встановлених ГОСТ 12.2.006-83 та "Санітарними правилами роботи з джерелами невикористовуваного рентгенівського випромінювання";

Санітарно-гігієнічні та інші норми для робочих місць наведені в довіднику з охорони праці на промислових підприємствах.

Лікувально-профілактичні заходи передбачають попередні та періодичні медичні огляди працівників, переведення працівників на легшу роботу за станом здоров'я, безплатне забезпечення лікувально-профілактичним харчуванням працівників на роботах з тяжкими та шкідливими умовами праці, відшкодування потерпілому працівнику витрат на лікування, протезування, придбання транспортних засобів, по догляду за ним та інші види медичної допомоги, особливі вимоги з охорони праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен поінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника

на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору, карт умов праці на робочому місці. Забороняється укладати договір з громадянином, якому за медичними та психологічними висновками протипоказана запропонована робота.

Згідно із Законом "Про охорону праці", усі працівники підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, котрі спричинили втрату працездатності.

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства та нормативно-правовим актам про охорону праці.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я, або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору з цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше від тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я, відповідно до медичного висновку, потребує надання легшої роботи, роботодавець повинен перевести, за згодою працівника, на таку роботу на термін, зазначений у медичному висновку, і в разі потреби встановити скорочений робочий день та організувати проведення навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства.

На час зупинення експлуатації підприємства, цеху, дільниці, окремого виробництва або устаткування органом державного нагляду за охороною

праці чи службою охорони праці за працівником зберігаються місце роботи, а також середній заробіток.

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, безоплатно забезпечуються лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, пільгову пенсію, оплату праці в підвищеному розмірі та інші пільги й компенсації, що надаються у порядку, визначеному законодавством.

Якщо робота пов'язана з роз'їздами, працівникові виплачується грошова компенсація на придбання лікувально-профілактичного харчування, молока або рівноцінних йому харчових продуктів на умовах, передбачених колективним договором.

Роботодавець може за колективним договором (угодою, трудовим договором) за свої кошти додатково встановлювати працівникові пільги й компенсації, не передбачені законодавством.

Протягом дії укладеного з працівником трудового договору роботодавець повинен своєчасно, не пізніше як за два місяці, письмово інформувати працівника про зміни виробничих умов та розмірів пільг і компенсацій, з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

На роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці та пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами працівникам видається безоплатно, за встановленими нормами, спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби. Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, котрі не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору. У разі передчасного зношення цих засобів не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за свій рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, мийних та знешкоджувальних засобів за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором. Згідно з колективним договором (угодою) роботодавець може додатково,

понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

Працівникові відшкодовуються збитки, заподіяні йому каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків, а при настанні стійкої втрати професійної працездатності сплачується одноразова допомога.

Закон з охорони праці регламентує багато інших питань організації й управління цією діяльністю на підприємстві, визначає державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці, відповідальність працівників за порушення законодавства з охорони праці.

Таким чином, у Законі "Про охорону праці" реалізована концепція управління охороною праці в державі, яка полягає в пріоритеті життя і здоров'я працівників і запровадженні плати за ризик (пільги працівникам за шкідливі й важкі умови праці, диференційовані страхові тарифи, штрафні санкції) — як важелі здійснення державної політики в цій галузі. Крім того, встановлений принцип добровільності прийняття ризику: ніхто не має права наражати людину на ризик без її згоди. Одночасно встановлений принцип правового регулювання ризику шляхом створення нормативно-правових актів, які визначають систему заборон і норм попередження нещасних випадків і профзахворювань. Розроблений також порядок доступності й відкритості інформації з питань охорони праці.

У Законі передбачені механізми попередження шкоди людині й суспільству, а також відшкодування завданого збитку, закладені правові норми управління охороною праці, котрі забезпечують організаційно-господарську та наглядову діяльність шляхом визначення повноважень, прав і відповідальності господарських органів, а також органів місцевого самоврядування і виконавчих органів влади. Закон передбачає чітку систему державного управління охороною праці від уряду, при якому створена Національна рада з гарантування безпечної діяльності населення, до підприємства.

Законом передбачається експертиза проектів з питань охорони праці та створення відповідних експертно-технічних центрів, запроваджено сертифікацію безпеки машинобудівної продукції. Матеріальних збитків від нещасних випадків зазнають проектно-конструкторські організації й заводо-виробники неякісної, небезпечної продукції.

Законом підвищена роль і престиж служби охорони праці, яка підпорядкована безпосередньо власнику (керівнику) підприємства й прирівняна до служб головних спеціалістів. У місцевих органах державної виконавчої влади створено службу охорони праці для організації і контролю цієї роботи на підприємствах регіону. Особливе значення в законі надається підвищенню рівня навчання керівного складу підприємств і робітників з питань охорони праці.

Для роботодавців встановлено жорсткі вимоги щодо: впровадження ефективної системи управління охороною праці на підприємстві; створення посадових інструкцій з питань охорони праці; розроблення щорічних комплексних заходів з охорони праці; формування фонду охорони праці підприємства; обрання уповноважених з охорони праці трудових колективів; розроблення розділу "Охорона праці" в колективному договорі; ознайомлення (під розписку) кожного працівника з умовами праці на його робочому місці; проведення попереднього медичного обстеження робітників на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці чи таких, де необхідний професійний відбір.

Закон не допускає керуватися суто економічними міркуваннями при плануванні та організації виконання заходів щодо підвищення рівня безпеки і умов праці, попередження нещасних випадків і профзахворювань.

Кодекс законів про працю

Важливі питання охорони праці передбачені в Кодексі законів про працю, окремі статті якого розглянемо нижче.

Стаття 153. На всіх підприємствах, в установах, організаціях створюються безпечні й нешкідливі умови праці. Забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці покладається на власника або уповноважений ним орган.

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів з охорони праці.

Власник або уповноважений ним орган повинен впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, які попереджають виробничий травматизм і забезпечують санітарно-гігієнічні умови, що запобігають виникненню професійних захворювань працівників.

Власник або уповноважений ним орган не вправі вимагати від працівника виконання роботи, що становить явну небезпеку для життя, а також, якщо умови не відповідають законодавству про працю. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я його або людей, які його оточують і навколишнього середовища.

У разі неможливості повного усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я умов праці власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомити про це орган державного нагляду за охороною праці, який може дати тимчасову згоду на роботу в таких умовах.

На власника або уповноважений ним орган покладається систематичне проведення інструктажу (навчання) працівників з питань охорони праці, протипожежної охорони.

Трудові колективи обговорюють і схвалюють комплексні плани поліпшення умов, охорони праці та санітарно-оздоровчих заходів і контролюють виконання планів.

Стаття 154. Проектування виробничих об'єктів, розроблення нових технологій, виробів виробництва, засобів колективного та індивідуального захисту працюючих повинні проводитися з урахуванням вимог щодо охорони праці. Виробничі будівлі, споруди, устаткування, транспортні засоби, що запроваджуються в дію після будівництва або реконструкції, технологічні процеси повинні відповідати нормативним актам з охорони праці.

Стаття 155. Жодне підприємство, цех, дільниця, виробництво не можуть бути прийняті й введені в експлуатацію, якщо на них не створено безпечних і нешкідливих умов праці. Введення в експлуатацію нових і реконструйованих об'єктів виробничого та соціально-культурного призначення без дозволу органів державного нагляду за охороною праці забороняється. Власник, який створив нове підприємство (з об'єктами підвищеної небезпеки), зобов'язаний одержати від органів державного нагляду за охороною праці дозвіл розпочати роботу.

Стаття 156. Виготовлення і передача у виробництво зразків нових машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, а також впровадження нових технологій без дозволу органів державного нагляду за охороною праці забороняється.

Стаття 157. Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти з охорони праці — це правила, стандарти, норми, положення, інструкції та

інші документи, яким надано чинність правових норм, обов'язкових для виконання. Опрацювання та прийняття нових, перегляд і скасування чинних державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів з охорони праці здійснюється органами державного нагляду за охороною праці за участю інших державних органів та інших професійних спілок.

Стандарти, технічні умови та інші нормативно-технічні документи на засоби праці й технологічні процеси повинні включати вимоги щодо охорони праці й узгоджуватися з органами державного нагляду за охороною праці.

У разі відсутності в нормативних актах з охорони праці вимог, які необхідно виконати для забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на певних роботах, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний вжити узгоджених з органами державного нагляду за охороною праці заходів, що забезпечать безпеку працівників.

Стаття 158. Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний вживати заходів щодо полегшення умов праці працівників шляхом впровадження прогресивних технологій, досягнень науки і техніки, засобів механізації та автоматизації виробництва, вимог ергономіки, позитивного досвіду з охорони праці, усунення запиленості та загазованості повітря у виробничих приміщеннях, зниження інтенсивності шуму, вібрації, випромінювань тощо.

Стаття 150. Працівник зобов'язаний:

— знати і виконувати вимоги нормативних актів з охорони праці, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами колективного та індивідуального захисту;

— дотримуватись зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації;

— проходити у встановленому порядку попередні та періодичні медичні огляди;

— співпрацювати з власником або уповноваженим ним органом у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, особисто вживати можливих заходів щодо усунення будь-якої виробничої ситуації, яка створює загрозу його життю чи здоров'ю людей, які його оточують, і навколишньому природному середовищу, повідомляти про небезпеку свого безпосереднього керівника або іншу посадову особу.

Стаття 160. Постійний контроль за додержанням працівниками вимог нормативних актів про охорону праці покладається на власника або уповноважений ним орган.

Трудові колективи через обраних ними уповноважених, професійні спілки в особі своїх виборних органів і представників контролюють додержання всіма працівниками нормативних актів з охорони праці.

Стаття 161. Власник або уповноважений ним орган розробляє за участю професійних спілок і реалізує комплексні заходи щодо охорони праці.

Стаття 162. Для проведення заходів з охорони праці виділяються у встановленому порядку кошти і необхідні матеріали, витратити які на інші цілі забороняється.

Стаття 163. На роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці, а також пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах працівникам видаються безкоштовно, за встановленими нормами, спеціальний одяг, взуття та інші засоби індивідуального захисту. Порядок видачі працівникам молока і лікувально-профілактичного харчування, мила, забезпечення працівників гарячих цехів газованою солоною водою, надання перерв у роботі для обігрівання і відпочинку, проведення медоглядів та ін. регламентується КЗпП.

Закон України "Про охорону здоров'я населення"

Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні, соціальні основи охорони здоров'я населення України. За Конституцією України кожен громадянин України має право на охорону здоров'я. Це право передбачає:

- життєвий рівень, необхідний для підтримки здоров'я людини;
- безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище;
- безпечні й здорові умови праці, навчання, побуту і відпочинку;
- кваліфіковану медико-санітарну допомогу, яка передбачає також вільний вибір лікаря та медичної установи;
- компенсування шкоди, завданої здоров'ю;
- створення мережі закладів охорони здоров'я;
- надання, всім громадянам гарантованого рівня медико санітарної допомоги;
- здійснення державного нагляду у сфері охорони здоров'я
- встановлення відповідальності за порушення прав громадян у сфері охорони здоров'я.

Держава, згідно з Конституцією України, гарантує усім громадянам реалізацію їхніх прав у сфері охорони здоров'я.

Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення"

Цей Закон регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Стаття 4. Права громадян. Громадяни мають право на:

— безпечні для здоров'я і життя продукти харчування, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побут, відпочинок та навколишнє природне середовище;

— участь у розробленні, обговоренні та громадській експертизі проектів програм і планів забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, внесення пропозицій з тих питань до відповідних органів;

— відшкодування збитків, завданих їх здоров'ю, внаслідок порушення підприємствами, установами, організаціями, громадянами санітарного законодавства;

— достовірну і своєчасну інформацію про стан свого здоров'я, здоров'я населення, а також про наявні та можливі чинники ризику для здоров'я та їх ступінь.

Стаття 5. Обов'язки громадян. Громадяни зобов'язані:

— піклуватися про своє здоров'я, здоров'я та гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

— брати участь у проведенні санітарних і протиепідеміологічних заходів;

— проходити обов'язкові медичні огляди та робити щеплення у передбачених законодавством випадках;

— виконувати розпорядження та вказівки посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби при здійсненні ними державного санітарно-епідеміологічного нагляду;

— виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя.

Стаття 6. Права підприємств, установ і організацій. Підприємства, установи та організації мають право на:

— одержання від органів виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, а також відповідних органів і закладів охорони здоров'я інформацію про стан здоров'я населення, санітарну та епідемічну ситуацію, законодавчі, нормативні акти з питань забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення та санітарні норми;

— відшкодування збитків, завданих їм унаслідок порушень санітарного законодавства підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Стаття 7. Обов'язки підприємств, установ і організацій.

Підприємства, установи та організації зобов'язані:

— за пропозиціями посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби розробляти і здійснювати санітарні та протиепідемічні заходи;

— у випадках, передбачених санітарними нормами, забезпечувати лабораторний контроль за виконанням вимог цих норм щодо безпеки використання (зберігання, транспортування тощо) шкідливих для здоров'я речовин та матеріалів, утворюваних унаслідок їх діяльності викидів, скидів, відходів та чинників, а також готової продукції;

— на вимогу посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби надавати безоплатно зразки використовуваних сировини і матеріалів, а також продукції, що випускається чи реалізується, для проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи;

— виконувати розпорядження і вказівки посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби при здійсненні ними санітарно-епідеміологічного нагляду;

— усувати за поданням відповідних посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби від роботи, навчання, відвідування дошкільних закладів осіб, які є носіями збудників інфекційних захворювань, хворих на небезпечні для навколишніх інфекційні хвороби або осіб, які були в контакті з такими хворими, з виплатою у встановленому порядку допомоги із соціального страхування, а також осіб, які ухиляються від обов'язкового медичного огляду або щеплення проти інфекцій, перелік яких встановлюється Міністерством охорони здоров'я України;

— негайно інформувати органи, установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби про надзвичайні події і ситуації, що становлять загрозу здоров'ю населення, санітарному та епідемічному благополуччю;

— відшкодувати у встановленому порядку працівникам і громадянам збитки, завдані їхньому здоров'ю внаслідок порушення санітарного законодавства.

Власники підприємств, установ і організацій та уповноважені ними органи зобов'язані забезпечувати їх необхідними для розроблення та здійснення санітарних і протиепідемічних заходів санітарними нормами.

Стаття 8. Захист прав громадян, підприємств, установ і організацій.

Рішення і дії посадових осіб органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування, а також громадян, якими порушено права підприємств, установ, організацій чи громадян з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, можуть бути оскаржені в місячний термін відповідному головному державному санітарному лікарю або в суд.

Стаття 10. Державна санітарно-гігієнічна експертиза. Полягає у комплексному вивченні документів (проектів, технологічних регламентів, інвестиційних програм тощо), а також діючих об'єктів та пов'язаних з ними небезпечних факторів на відповідність вимогам санітарних норм.

Державна санітарно-гігієнічна експертиза передбачає:

— визначення безпеки господарської та іншої діяльності, умов праці, навчання, виховання, побуту, що прямо чи побічно негативно впливають або можуть вплинути на здоров'я населення;

— встановлення відповідності об'єктів експертизи до вимог санітарних норм;

— оцінку повноти та обґрунтованості санітарних та протиепідемічних заходів;

— оцінку можливого негативного впливу небезпечних чинників, пов'язаних з діяльністю об'єктів експертизи, визначення ступеня створюваного ними ризику для здоров'я населення.

Закон України "Про охорону навколишнього середовища"

Завданням законодавства з охорони навколишнього природного середовища є запровадження відносин у сфері охорони, використання та відновлення природних ресурсів, гарантування екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської діяльності на довкілля.

Закон наголошує на підвищенні екологічної культури населення, а також передбачає підготовку кваліфікованих спеціалістів через обов'язкову

освіту і виховання у сфері охорони навколишнього природного середовища в навчально-виховних закладах.

Кожен громадянин України має право на:

— безпечне для його життя і здоров'я навколишнє природне середовище;

— отримання екологічної освіти;

— участь у роботі громадських екологічних формувань.

Державний контроль у сфері охорони довкілля здійснюють Ради депутатів, Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України. Громадський контроль здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища. Наглядає за дотриманням вимог законодавства Генеральний прокурор України.

Закон регулює також використання природних ресурсів. Для фінансування заходів з охорони довкілля створено державний і регіональний фонди охорони навколишнього природного середовища за рахунок:

— штрафів за забруднення довкілля;

— штрафів за порушення норм і правил охорони навколишнього природного середовища;

— добровільних внесків підприємств та громадян.

У Законі визначено заходи щодо гарантування екологічної безпеки, а також природні території та об'єкти, які підлягають особливій охороні (природно-заповідний фонд, курортні та лікувально-оздоровчі зони тощо).

Порушення законодавства України про охорону довкілля тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, кримінальну відповідальність.

Законодавство України з охорони навколишнього природного середовища складається з цього Закону, а також із земельного, водного, лісового кодексів, законодавства про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону та використання рослинного і тваринного світу.

Правила внутрішнього трудового розпорядку

Основним нормативним актом, що регулює питання дисципліни праці та організації внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві, є типові правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників і службовців підприємств, установ і організацій. На підставі типових правил розробляються правила внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням умов праці конкретного підприємства.

У правилах внутрішнього трудового розпорядку конкретизуються обов'язки адміністрації, робітників і службовців, питання прийому на роботу

і звільнення, використання робочого часу, порядок застосування заходів заохочення за сумлінну працю та заходів впливу на порушників трудової дисципліни. Ці правила нагадують про обов'язки власника поліпшувати умови праці, дотримуватись вимог нормативних актів з охорони праці.